

XVII. NERETVANSKI KNJIŽEVNI, ZNANSTVENI I KULTURNI SUSRET (4)

U istom žrvnju, prilog za mučeništvo
don Radovana Jerkovića

XVII. Neretvanski književni, znanstveni i kulturni susret ove je godine bio posvećen don Radovanu Jerkoviću, hrvatskom svećeniku, povjesniku, učitelju mladeži i mučeniku. Susret je održan u Metkoviću, Opuzenu, Pločama i Kuli Norinskoj. U prošlim smo brojevima *Hrvatskoga slova* objavili priloge dr. sc. Domagoja Vidovića i don Augustina Radovića te fra Gabrijele Hrvatina Jurišića, a u ovom donosimo prilog fra Miljenka Stojića

»Optuženi Don Rade Jerković poznat je u Neretvi kao veliki srbožder. Kao svećenik on je sljedbenik zloglasne šovinističke škole franjevaca sa Širokog Brijega koja je odgojila najpoznatije ustaške koljače.«¹ Ovako započinje Obrazložene optužnice koju je 22. srpnja 1945. protiv don Rade Jerkovića predao Sudu za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj Momir Miličević, javni tužitelj Biokovskog-Neretvanskog okruga. I tako sve do kraja nevelike optužnice i njezina obrazloženja, punih samo floskula i etiketa a ne činjenica.

Vratimo se kratko u prošlost. Hercegovački franjevci dobro su iskoristili ono vrijeme tanzimata u Otomanskom carstvu sredinom 19. st. Odcijepili su se od provincije Bosne Srebrene i ustrojili svoju vlastitu. Došli su iz Kreševa 19. svibnja 1844. na Čerigaj te odatle tražili pogodno mjesto za samostan. Našli su ga na Širokom Brijegu i 23. srpnja 1846. tu posvetili temelje crkvi i samostanu.

Zbog čega su ovo morali poduzeti? Hercegovina tada nije imali nijednoga svoga samostana. Za nju su se fratri duhovno skrbrili iz samostana u Bosni: samostan u Kreševu skrbrio je za župe u zapadnoj Hercegovini, samostan u Fojnici za duvanjske župe, a samostan u Kraljevoj Sutjesci za župu Roško Polje. Hercegovina je tada bila zapuštena i u svakom drugom smislu. No, uzdignućem samostana na Širokom Brijegu sve se mijenja. Procvjetao je duhovni život, procvjetao je školstvo, procvjetao je gospodarstvo...

Nas ovdje sada zanima školstvo. Razvijajući ga za svoje dake, franjevci su ga razvijali i za drugu nadarenu djecu. Tako se dogodilo da je njihova Franjevačka klasična gimnazija, koju spomenuta tužba ne zna ni točno navesti, u vremenu Austro-Ugarske dobila pravo javnosti i prva matura na njoj je održana u šk. g. 1917./18. (19. srpnja).²

Ali ubrzo dode Prva Jugoslavija i započese problemi kojih zapravo nije bilo.

1 Fabijan Veraja, *Svećenik i žrtva*, Crkva u svijetu, Split, 2007., str. 70.

2 fra Ivan Ševo, *Zbornik radova*, Široki Brijeg – Mostar, 2019.

Znali su, prethodno provalivši vrata, napraviti i premetačinu u samostanu sa svrhom da se zaustavi rad gimnazije, ali u tome nisu uspjeli.³ Ipak, to ih nije smetalo da u Drugoj Jugoslaviji ponove svoje optužbe. »Iz kasnijeg razvoja događaja znamo da je franjevački manastir u Širokom Brijegu još u vreme Kraljevine Jugoslavije odigrao sramnu ulogu u Hercegovini, i da je franjevačka gimnazija u Širokom Brijegu indoktrinirala omladinu ustaškom ideologijom. Franjevac-ustaša dr. Radoslav Glavaš postao je u vreme okupacije jedan od najistaknutijih sveštenika-ustaša.«⁴ Međutim, samo se dr. fra Radoslava Glavaša moglo nekako povezati s ustaštvom jer je bio pročelnik Odjela bogoštovlja pri Ministarstvu pravosuđa i bogoštovlja u Zagrebu. Koliko takva optužba drži vodu može se vidjeti i po tome što je on tu svoju službu legalno obavljao, dok je tadašnji provincijal dr. fra Krešimir Pandžić zabranio fra Celestinu Mediću da se miješa u politiku, jer su još tako na početku rata za franjevce odlučili Vrhovna uprava franjevačkog reda a prihvatili svi hrvatski franjevački provincijali.⁵

Vrijedi spomenuti da su oni koji su pohađali Franjevačku klasičnu gimnaziju i bili njezinim profesorima za vrijeme Drugoga svjetskog rata odigrali ulogu koja se od njih očekivala. Posebno tu treba izdvojiti dr. fra Lea Petrovića u Mostaru i dr. fra Dominika Mandića u Rimu. Ne samo da su se brinuli za potrebe franjevačke subraće, nego su se brinuli i za potrebe svih drugih pa su tako u Mostaru njihovim zalaganjem štićeni prognjeni Hrvati, Srbi, Židovi, komunisti... Lijepo je to u svojoj doktorskoj disertaciji opisao dr. Hrvoje Mandić.⁶ U zahvalu su jugokomunisti fra Leu Petroviću skinuli glavu, a fra Dominik Mandić ju je sačuvala samo zato što je bio daleko.

Pred sam početak Drugoga svjetskog rata Franjevačku klasičnu gimnaziju na Širokom Brijegu pohađalo je oko 400 đaka. Bili su ne samo iz Hercegovine nego i iz drugih krajeva kao što su Dalmacija, Slavonija... Među njima nalazilo se i dosta kasnijih partizana i komunisti. Spomenimo tek braću Olujić, važne ličnosti iz vremena rata i života Druge Jugoslavije, kako u tajnim službama

3 Bazilije S. Pandžić, *Hercegovački franjevci*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2011., str. 219.

4 Dragoljub R. Živojinović – Dejan V. Lučić, *Varvarstvo u ime Hristova. Prilozi za Magnum crimen*, Nova knjiga, Beograd, 1988., str. 528.

5 fra Krešimir Pandžić, »Upute članovima Provincije glede vladanja u ratu«, u: *Stopama pobijehin*, 2 (15), Široki Brijeg, srpanj – prosinac 2015., str. 24.

6 Hrvoje Mandić, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, AGM, Zagreb, 2021., str. 153. – 186.

tako i u politici. A podučavali su ih itekako sposobni franjevci koji su svoje škole završavali na Zapadu te i zbog toga naginjali silama Osovine. U šk. g. 1935./36. gimnazija je brojila 20 profesora franjevaca, a 15 njih imalo je doktorate u svojim strukama.

Unatoč svemu jugokomunisti su pobili 66 hercegovačkih franjevaca, a gimnaziju su jednostavno zapalili. Ona je u to vrijeme osim različitih zbirki brojila i preko 67.000 knjiga, što je izjavio stolar Rožec koji je pravio stalaže za nju, te nadodao da je bilo uz to i mnoštvo prepunih pomoćnih stalaža za koje ne zna koliko su knjiga sadržavale.⁷

Nije se ovdje radilo o nekoj dokazanoj franjevačkoj krivnji. Okvir je već davno stvoren, što je bjelodano objasnio povjesničar Vladimir Šumanović.⁸ Oni su i njihovo djelo na Širokom Brijegu trebali biti satrveni da bi jugokomunistička namisao mogla ići dalje.

Isti obrazac ponašanja primijenjen je i kod don Radovana Jerkovića. Zbog toga Obrazloženje za njegovu tužbu i započinje onako kako smo već naveli. A on nikada nije bio u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu što je jednostavno ustanoviti u njegovom životopisu. No, bio je odan svojoj hrvatskoj domovini i svojoj katoličkoj vjeri. Zbog svega toga je i prognonjen u Prvoj Jugoslaviji, što se kasnije nastavilo u onoj Drugoj. I nije na kraju nikakvo čudo da je ubijen u tamnici u Splitu 14. kolovoza 1950.

Ubojstvom don Radovana Jerkovića jugokomunisti su mislili da su zaustavili plodove njegova života i rada. Međutim, time su samo svrnuli pozornost na njega. Kriv je jer je volio svoju Hrvatsku, kriv je jer je izvodio mladež na pravi put. Isto se tako dogodilo s hercegovačkim franjevcima. Svi koji su se oduprli velikosrpskom napadu prilikom pada Prve Jugoslavije postali su odmah ustaše i koljači, a time i svi drugi franjevci.

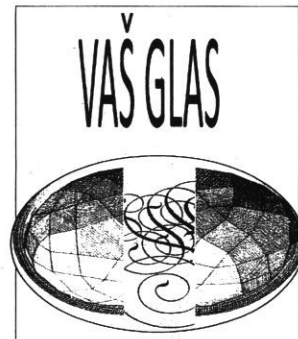
Nama je danas skidati okove laži ne samo s don Radovana Jerkovića, hercegovačkih franjevaca, nego i sa svih nas. Lijepo to objašnjava Stjepan Lozo.⁹ Među palima ima mnoštvo mučenika, samo ih treba otkriti. Za don Radovana Jerkovića i hercegovačke franjevce to smo počeli, nastavimo i sa svima ostalima. ✠

Miljenko STOJČIĆ

7 *Svjedočenje fra Marka Dragičevića*, Arhiv Vicepostulature »Fra Leo Petrović i 65 subraće«, Široki Brijeg

8 Vladimir Šumanović, »Zamjena uloga: kako su u poratnoj propagandi ubojice lagali o žrtvama«, u: *Stopama pobijehin*, 1 (16), Široki Brijeg, siječanj – lipanj 2016., str. 15. – 25.

9 Stjepan Lozo, *Ideologija i propaganda velikosrpskog genocida nad Hrvatima*, Naklada Bošković, Split – Vlastita naklada, Podstrana, 2019.

Tin KOLUMBIĆ

VUKOVARSKA
ŽRTVA

1991.-2021.

U svetoj i dragoj slobodi
žrtva herojskoga Vukovara,
plemenita i kao suza čista
ljubavlju sve nas povezuje,
svjetlom istine i pravde blista.
Na zastavi pobjede vihori
kazujući siguran put
k našoj spasonosnoj zori.

I oni za koje ne znamo
gdje su pokopani,
u našem srcu s nama
zajedno bdiju i snivaju.
U svojoj hrvatskoj zemlji
uz naše poštovanje
u miru spokojno počivaju.

Htjedose im zatrti spomen
i sjećanje na njih izbrisati.
Nisu znali da neznani grob
istinu može jače ispisati.

Žrtve Vukovara utkane su
u svaku grudnu našu zemlje,
u srce svakog našeg kamena.
Njihova slavna imena
svjetlost su svetog znamenja
koji svjedoči na koji način
u mračnom vremenu
biti čovjek na pravoj strani
i kako se s ljubavlju hrabro
domovina čuva i brani.

Sa svima koji su za nas
i naš dom položili živote
naša je veza živa i sveta.
Na njihove žrtve pobožno
mi polažemo toplu molitvu
poput mirisnog cvijeta.